

#2 2021 ÅRGÅNG 39

ISSN 0283-8524

väx

Växter i Hälsingland och Gästrikland

MYRLLILA FOTO: STEFAN OLANDER

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX kommer ut med två nummer per år.

MEDLEMSKAP

Du blir medlem i GÄBS och får vår tidning VÄX genom att betala in **årsavgift 150 kr** till föreningens **bankgiro nr 797-3886** eller **swish 123 529 54 98**.

För **familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr** per tillkommande familjemedlem (inkluderar ej tidning).

I årsavgift till GÄBS ingår medlemskap i SBF. Önskas även prenumeration på SBF:s tidskrifter, Svensk Botanisk Tidskrift (SBT) och Vilda Växter, se avgifter på SBF:s webbplats: <http://svenskbotanik.se>

ADRESSÄNDRINGAR OCH MEDLEMSREGISTRERING I GÄBS

Birgitta Wannberg, birgitta@particleoptics.se, 070-34 46 747

REDAKTION/BIDRAG

Redaktör för detta nummer: Peter Ståhl
Bidrag i alla former till kommande nummer av VÄX, liksom önskemål och idéer, mottages tacksamt av redaktionen.

- Ulf Svahn, Gävle, 070-221 07 55, ulfsvahn@hotmail.com
- Peter Ståhl, Gävle, 073-024 20 43, peter.b.stahl@gmail.com
- Veronica Jägbrant, Bergsjö, 070-221 47 99, veronica.jagbrant@icloud.com.
- Birgitta Hellström Forsbacka, 070-229 30 16, birgitta.m.hellstrom@telia.com

GÄBS STYRELSE 2021

Ordförande: Stefan Olander, Viksjöfors, skalensfabod@gmail.com, 070-569 26 90
Vice ordförande: Alf Pallin, Söderhamn, alpallin49@gmail.com, 070-247 44 20
Sekreterare: Björn Wannberg, Alfta, bjorn@particleoptics.se, 070-34 44 247

FÖR MER INFORMATION OM GÄBS:
www.gavleborgsbotaniskasallskap.se
Följ oss i Facebook-gruppen "Gävleborgs Botaniska Sällskap"

Kassör: Birgitta Wannberg, Alfta, birgitta@particleoptics.se, 070-34 46 747
Ledamot: Pär Hedwall, Söderala-Berga 607, 826 92 Söderala, 0702-87 96 56
Ledamot: Magnus Bergström, Rimbo, snjuftjutas@gmail.com, 070-209 42 00
Ledamot: Maj Johansson, Ramsjö, maj.joh@telia.com, 0651-930 21
Suppleant: Inger Carlsson, Gävle, kappmuren@icloud.com, 070-636 91 98
Suppleant: Ulf Svahn, Gävle, ulfsvahn@hotmail.com, 070-221 07 55

VALBEREDNING

Magnus Andersson, magnus.andersson@foran.se, 070-658 37 56
Peter Ståhl, peter.b.stahl@gmail.com, 073-024 20 43
Birgitta Hellström, birgitta.m.hellstrom@telia.com, 070-229 30 16

GÄVLEBORGS BOTANISKA SÄLLSKAP (GÄBS) BILDADES 1982. SÄLLSKAPETS SYFTEN ÄR:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden
2. Att utforska floran i Gävleborgs län
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet

GÄBS har 237 medlemmar och 21 familjemedlemmar (2021).

Grafisk form: Kerstin Stickler

Omslagsbild: Myrtiljan vid Kickismyran.
Foto: Stefan Olander.

Årsmötet avslutades med ett besök vid Västerhällarna.

FOTO: STEFAN OLANDER

Då har åter en sommar gått till ända...

HOPPAS ATT NI ALLA har kunnat njuta av den trots pandemin. Många av oss har vistats ute i olika miljöer och tittat efter arter, en del har kanske sett och gjort en del fina fynd. Vi har ju haft några aktiviteter, även med andra organisationer.

Årsmötet hölls i Järbo den sjunde augusti. Styrelsen fick ansvarsfrihet för de gångna åren som innehöll räkenskaper för både 2019 och

2020. Efter mötet och en matig smörgåstårta så bar det av till Västerhällarnas blivande naturreservat. En helt fantastisk och intressant vandring. Häftigt att få se en ganska grov och åldrig tall som hade växt in i klippskrevan, där vi alla stod och häpnade inför det fantastiska som naturen har att erbjuda. Önskar er alla en fortsatt fin höst och kommande vinter.

Stefan Olander, Ordförande i GÄBS

Våra florer

Föreningen har givit ut Gästriklands flora och Hälsinglands flora. Böckerna kan köpas via föreningen och bokhandel, se vår hemsida.

www.gavleborgsbotaniskasallskap.se

KORALLTAGG- SVAMPEN *Hericium coralloides* och dess betydelse för forskarna

Att få uppleva koralltaggsvampen är en sällsam upplevelse, något vi som lever norr om Dalälven sällan förunnas. Miraklet uppenbarade sig för deltagarna vid exkursionen på Svampens dag 5/9 i Färnebofjärdens Nationalpark (FNP) under ledning av GÄBS:aren Alf Pallin och Björn Bråvander, Uppsala svampklubb.

Koralltaggsvampen är hänsynskrävande (NT) enligt Rödlistorna 2000–2020. I 2000 års Rödlista upptas den som nytillkommen. Orsaken till rödlistningen är bristen på död ved i våra skogar.

TEXT OCH FOTO: OVE LENNSTRÖM

I FNP växer koralltaggsvampen på en björklåga vid huvudentrén. Jag har arbetat åt PRO, och dessutom lett både Blommornas dag och Svampens dag i FNP, under många år. Deltagare brukar samlas vid nämnda björklåga, som före 2019 var en ståtlig björk. Lektionerna där startar med att betrakta björkens fnösktickor, och till att diskutera deras roll i kretsloppet.

Fnösktickan tillhör de relativt sett fåtal tickor som förmår bryta ner både cellulosa och lignin, och som resultat lämna en vitröta. Veden blir mjuk, vit och fibrig till skillnad från flertalet vedsvampar som bara kan bryta ner lignin i ringa grad och som rest lämnar en brunröta av rödbruna, sköra, sprickiga grövre fragment. Koralltaggsvampen är vitrötare och saprofytt på lövträd. Då den växer på den låga det en gång växt fnösktickor ställde jag mig frågan – är koralltaggsvampen beroende av ved rötad av fnösk-

ticka? Något som bekräftas i boken Signalarter.

KORALLTAGGSVAMPEN är inte bara vacker utan har också fått speciell betydelse för den mykologiska forskningen i världen, då det var den som väckte Elias Fries (1794–1878) intresse för svamp. Han var ute och plockade smultron med sin mor 1806 när han inspirerades av ett stort exemplar av koralltaggsvamp, vilken ledde honom in på mykologins bana. Fries samlade många arter runt Femsjötrakten och hans publikationer *Systema mycologicum* 1821–1828 har stor betydelse för de internationella nomenklaturreglerna. Fries namngav koralltaggsvampen 1834 under namnet *Hydnum coralloides*. Namnet tog han från en italiensk mykolog Scopoli, som beskrivit en svamp under det namnet 1772. Taggsvampforskaren Maas Geesteranus menade att Scopoli avsett en annan art som

Koralltaggsvampen vid entrén till Färnebofjärdens nationalpark.

förekommer i Sydeuropa och växer på barrved, *Abies*, *Picea*. Barrträdsvarianten avviker genom taggarnas placering på grenarna och sporstorlek. Då inget typmaterial finns bevarat förblir namnfrågan obesvarad, och koralltaggsvampen hittas därför i svampböcker under flera namn. Lövträdsvarianten fick efter 1959 av somliga heta *Hydnum clathroides* med synonymen *H. ramosum*. Namnet *H. coralloides* är alltså inte entydigt. I äldre tid skiljde man inte arterna åt utan båda döljer sig under namnet *H. coralloides*. Idag har den sydeuropeiska arten namnet *Hericium alpestre* och ”våran” koralltaggsvamp har behållit namnet *H. coralloides*. Något inkonsekvent kan tyckas, då *H. clathroides* med synonymen *H. ramosum* är mer entydiga namn på ”vår” lövskogsart.

FRIES VAR SOM MÅNGA av den tidens forskare dålig på att ange fynddata. Därför vistas inter-

nationella forskare i Femsjöskogarna än idag för att leta efter de svampar Fries beskrivit. Alla koralltaggsvampar hittade i Sverige växer än så länge på stubbar och lågor av lövträd och ska namnges *H. coralloides*.

Visst kan man väl använda koralltaggsvampen som metafor i historien om Elias Fries, och visst har den väl en tagg med i anekdoten till att Elias Fries kallas ”svamparnas Linné”. Smälänningen Elias Fries blev professor i Uppsala 1834, precis som smälänningen Linné en gång blivit. ■

KÄLLOR

Nitare, J.(red) 2000: Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Skogsstyrelsen.
Moser, M. 1994: I Fries spår i femsjöskogarna, *Jordstjärnan* 15 (2).
Strid, Å. 1983: Svenska Taggsvampar, *Jordstjärnan* 4 (1).

Epipactis helleborine subsp. orbicularis

Tallknipproten apropå ett fynd i Torsåker

TEXT OCH FOTO: BARBRO RISBERG

Vanlig skogsknipprot *Epipactis helleborine* subsp. *helleborine* var enligt våra kunskaper om den lokala floran, länge en av de ovanligare arterna i Torsåker. Visserligen fanns en säker lokal på Körberget, där den växte tillsammans med bland annat purpurknipprot, men det högsta antalet vi funnit där var 5 ex. Lika många fanns i en sluttningsmyr ner mot Lillsjön i Kratten.

För övrigt var det bara enstaka blommor i vägkanter vi stötte på innan vi hittade lokalen på Flygfältsvägen. Den vägen ligger långt söderut i Hofors kommun, sydost om den stora linden i Stillbo vid sjön Stillaren. Där räknade vi 12 juli i år till 141 plantor i blom. Några av dem var högresta och nådde en höjd på uppåt en halv meter.

Plantorna växte i vägkanterna på båda sidorna av

Tallknipprotens blomställning (överst) är tätare än den hos vanlig skogsknipprot (nederst).

vägen och några också en bit in i skogen. Vägen är en gammaldags väg med mittsträng och vägkanter med ängsartad flora. Den är också en god fjärilslokal. På den parallella Icksvägen som går lite norr om Flygfältsvägen fann vi 84 blommande plantor av vanlig skogsknipprot. Det är en större skogsbilväg med djupa vägdiken och det var framför allt i dem plantorna stod.

TALLKNIPPROT

Lite söder om det här området ligger Kårsbergets naturreservat. Precis där vägen kommer in i reservatet finns den lilla Kårstjärnen. Från bilvägen leder en kort stig fram till en rastplats vid tjärnen. Nästan mittemot den stigen på andra sidan vägen står en stor tuva med knipprotter. Jag uppskattar höjden till ca 6 dm och antalet blommande stjälkar som stod tätt var 11 stycken. Jag har lagt märke till tuvan i ▶

► några år nu och haft funderingar om det kunde vara något annat med sitt avvikande utseende. När jag fick en uppsats i Svensk Botanisk Tidskrift (SBT) ”Den förbisedda tallknipproten är funnen i Svealand” framför ögonen, stärktes min misstanke om att också den här plantan var tallknipprot *Epipactis helleborine* subsp. *orbicularis*.

Växtplatsen är avvikande mot de mer örtrika lokalerna för vanlig skogsknipprot. Den ljusa väggkanten i tallskogen där den står är sandig och karg. Andra arter som finns nära är ljung, guldgul ängskovall, björkpyrola och lingon. Någon skillnad i blomningstid har jag inte noterat här. Det sågs i SBT-uppsatsen att tallknipproten ska blomma tidigare än den äkta skogsknipprot.

Följande karaktärer hos plantan här stämmer helt in på beskrivningen av tallknipprotplan-

orna i uppsatsen i SBT. Den är högvuxen, drygt en halvmeter, stjälkbladen, särskilt de nedre är rundade och vågiga i kanten, blomställningen är mycket tät med många blommor och dess nedre stödblåd är långa och grova.

TALLKNIPROT I GÄVLEBORG

Vid koll på Artportalen har jag hittat två rapporter om tallknipprot i länet. Alf Pallin har sett 26 ex. i Söderala 17 juli 2020 och Magnus Stenmark 12 ex. 21 juli 2021 på Järvstakroken-ängen, Gävle. Magnus reserverar sig dock för en viss osäkerhet i bedömningen. De första kända svenska fynden verkar ha gjorts redan 6 och 18 juli 1995 av två tyska botaniker, i tallskog och väggkanter längs kusten nära Gävle, troligen vid Hamrångefjärden. Det finns alltså anledning för botanikintresserade i vårt län att fortsätta leta tallknipprot. ■

Kallelse

Gävleborgs Botaniska Sällskap – ÅRSMÖTE

19 mars 2022, kl. 14:00

GÄSTISBACKEN I ALFTA

Efter årsmötet planeras spännande föredrag och GÄBS 40-årsjubileum med middag.

Anmäl om du vill delta i middagen till Birgitta Wannberg via SMS eller tfn: 070-344 67 47.

► Mer information kommer på www.gavleborgsbotaniskasallskap.se och i Facebook-gruppen ”Gävleborgs Botaniska Sällskap”

Solvändor flyttade söderut

TEXT: PETER STÅHL

I Gästrikland finns några enstaka lokaler för, d PETER STÅHL en numer rödlistade, solvändan. Solvändorna på de betade backarna vid Södertull omnämns redan i Gävletrakts flora 1863. Då fanns säkert betydligt fler och större förekomster. Nu finns de tyvärr bara kvar på en ynka ängsrest mellan Volvo och Kunskaþsskolan. Efter en del debatt om utbyggnad av denna lilla grönytan fick den namnet Solvändeängen och det heter den numer även på Google Maps.

GÄBS har följt förekomsten sedan 1983. Den har under alla år fram till 2020 bestått av två skilda plantor. I år (2021) har dock förekomsten utökats med fler plantor sedan Gävle kommun beslutat förstärka lokalen med plantor från järnvägsområdet i kanten mot Brynäs. Jag tog kontakt med Maria Lind som är kommunekolog på Livsmiljö Gävle för att höra mer om händelsen. Företaget Trädgårdsinteriör anlätades för flytten. ”Det var tio ganska stora sjok med solvändor som flyttades och planterades, cirka 30 cm i diameter per klump”, berättar trädgårdsmästaren på företaget. ”Plantorna stödbevattades till en början och tog sig bra”. Till våren kommer man att följa upp flytten.

Man hoppas att solvändorna kommer att trivas på sin nya plats som inte ligger mer än 600 meter söder om förekomsten vid järnvägen. Men på lång sikt krävs en intensivare skötsel av ängen som med åren blivit tämligen näringsbelastad och yvig av högvuxna gräs och örter. Tidigare slätter, gärna två gånger per år, och röjning av närstående träd och buskar kan kanske hjälpa solvändor och andra rara örter. ■

Härifrån hämtades solvändorna...

...och flyttades hit!

Bara en av tio blommor blir pollinerade och sätter frukt. Variationen är stor mellan olika år och olika lokaler.

Även guckuskon behöver vila...

Man behöver inte vara botaniskt intresserad för att fascineras av en växt som guckusko. Utflykten till guckuskons gömda skog när sommaren är som mest lovande får inte försummas.

Men de uppseendeväckande blommorna väcker också frågor om vilka besökare de egentligen är konstruerade för. Pollineringsmekanismerna har följaktligen flitigt studerats och beskrivits redan av Darwin och därefter i varje orkidébok.

TEXT OCH FOTO: PETER STÅHL

Guckuskon blommar under första halvan av juni samtidigt som liljekonvaljerna.

Fjölårsskotten har gjort sitt och jordstammen har tagit ett vilolår. Gustavsmurarna 27 juli 2021.

Blommorna är dock bara en del av guckuskons tillvaro. Så mycket mer av intresse sker under markytan. Vid ett besök på Gustavsmurarna blev jag uppmärksam på detta när en stor grupp med ett tiotal fjölårstänglar låg vissna på marken. Fler fjölårplantor utan gröna skott upptäcktes. Om man försiktigt kände i mossan så fanns en frisk jordstam med färdiga skott där nere. Plantorna hade inte dött, de hade bara tagit ett vilolår!

Något om vilstadiet hos guckusko hittade jag inte i bokhyllan, till exempel i praktverket *Orkidéer i Europa* eller på Artdatabankens artfakta (senare kompletterat av Sebastian Sundberg). Men i vetenskapliga artiklar är vilstadiet bland många orkidéer belagda. De

förekommer till exempel hos vit skogslilja, sumpnycklar, knottblomster och kännetecknar de flesta arter inom guckuskosläktet. Den amerikanska guckusko *Cypripedium acaule* uppges kunna vila i marken i 20 år.

HÄR FINNS OCKSÅ en intressant polsk studie från nationalparken Biebrza där man följt tre populationer under 11 år. Vilstadiet förekom i flera skeden av plantornas liv. Såväl bland unga nyetablerade som bland äldre. Omkring 20 procent av plantorna befann sig i vila. Med de data man samlat in kunde man beskriva olika stadier i guckuskons livscykel. Modelleringen visade att etablerade individer blir mycket gamla. Medelålder för jordstammarnas livslängd beräknades bli mellan 110 och 350 år. I en annan studie i

Estland har man också uppskattat åldern på en klon av guckusko till 192 år. Guckusko är alltså en extremt långlivad ört i paritet med arter som Arizonas Saguarakaktus (medellivslängd 125–175 år).

Hur pollineringen går till är som sagt väldokumenterat och det är också kartlagt vilka arter som tjänstgör. Det är vildbin ur släktena *Andrea*, *Colletes* och *Lasioglossum*. I Uppland som är det närmaste område som undersökts har pollineringen skett med hjälp av hagtornsandbi, gyllensandbi och sobersandbi.

Fruktställningen hos guckusko är inte så hög – i genomsnitt omkring 10 procent. Åke Persson har följt fruktställningen på några lokaler i Gästrikland och även i Lappland under många år och noterat stora årliga variationer (från 0,5 till 24%).

OM POLLINERINGEN LYCKAS bildas å andra sidan avsevärda mängder vindspridda frön – i genomsnitt 13 000 enligt den polska studien. Troligen bildar guckusko också fröbank men det är inte belagt. Chansen för ett frö att utvecklas till en ny guckuskoplanta är som att vinna en storvinst på lotteri, bara en på miljonen. Från fröet bildas först en förgrodd (protocorm) som långsamt tillväxer med näring från mykorrhizasvamparna. Först fyra år efter groningen kommer det första bladskottet ovan mark. Det tar ytterligare 4–6 år för plantan att bilda en ordentlig jordstam och blomningen sker 10–16 år efter frögroning.

GUCKUSKOSLÄKTET BILDAR huvudsakligen mykorrhiza med svampar inom familjen *Tulasnellaceae*. Till denna svampgrupp hör violskinn, men de flesta arter saknar svenskt namn och låter sig i bästa fall bestämmas med mikroskop, annars bara molekylärt. Här har en intressant evolutionär specialisering mot olika svampvärdar skett inom *Cypripedium*-släktet

på samma sätt som hos många mykotrofa växter utan klorfyll (till exempel tallört, nästrot och skogsfru). Vilka arter inom svampgruppen *Tulasnellaceae* som vår guckusko är inriktad mot är inte fullt klarlagt. Men uppenbarligen fungerar samlivet bra, åtminstone för guckusko, som kan ta ett eller två sabbatsår utan problem. Troligen tillväxer jordstammen och stärker sig med näring från svamparna även under vilolåren.

Det tål att upprepas att guckusko är en utomordentlig signalart för exklusiva skogsmiljöer. I Sverige såväl som i övriga Europa får den tjäna som paraplyart för biologisk mångfald. Att skydda lokalerna mot skogsbruk och exploatering kan väl sägas vara en kostnadseffektiv, långsiktig investering då en enda planta kan bli 350 år eller kanske ännu mer! ■

REFERENSER

- Antonelli, A., Dahlberg, C. J., Carlgren, K. H. I. & Appelqvist, T. 2009: Pollination of the Lady's slipper orchid (*Cypripedium calceolus*) in Scandinavia – taxonomic and conservation aspects. *Nordic Journal of Botany* 27: 266–273.
- Nicolè, F., Brzosko, E. & Till-Bottraud, I. 2005: Population viability analysis of *Cypripedium calceolus* in a protected area: longevity, stability and persistence. *Journal of Ecology* 93: 716–726.
- Mossberg, B. & Æreenlund Pedersen, H. 2017: Orkidéer i Europa. Bonnier fakta.
- Persson, Å. 2020: Studier av frösättning hos guckusko, *Cypripedium calceolus* i Gästrikland och i Lappland. *VÄX* 38, 1: 25–28.
- Sheffersson, R. P., Weiss, M., Kull, T. & Lee Taylor, D. 2005: High specificity generally characterizes mycorrhizal association in rare lady's slipper orchids, genus *Cypripedium*. *Molecular Ecology* 14: 613–626.
- Sheffersson, R. P., Kull, T., Selosse, M. & Jacquemyn, H. 2018: Drivers of vegetative dormancy across herbaceous perennial plant species. *Ecology Letters* (2018).

Narthecium ossifragum

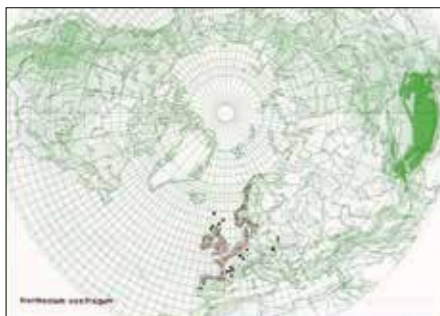
Myrlilja funnen i Hälsingland

TEXT OCH FOTO: STEFAN OLANDER

Den 16 juli for jag bort till Fredagsberget på Bollnäs finnskog, för att besöka Tord Hedberg som äger en fastighet där. Enligt gamla anteckningar från 50-talet av en man som reste runt på skogarna och var botaniskt kunnig, så skulle det finnas brudsporre där. Men nu var större delen av markerna igenväxta med skog, inte alls lätt att lokalisera vart den kunde ha funnits. Antagligen på marker som slättades med lie och kanske var fuktiga och framförallt oplöjda. Tyvärr så fann vi inget annat intressant än ett flertal plantor av blåsuga.

Under fiket så nämnde Tord att han inte hade sett några av de röda orkidéerna som brukade synas från vägen nere vid Kölsjön. Jamen där brukar det finnas många mossnycklar nämnde jag, det var ju konstigt, ska vi åka och kolla? Ja det tyckte Tord också, så vi for ner till den aktuella vägen och till Kickismyran.

INGA NYCKLAR syntes till från vägen, så vi började gå upp på myren och spana. Efter att ha gått över 150 meter och inte sett ett enda ex, så tyckte jag det var mycket märkligt, för några år sedan när jag och min son var här och fotade mossnycklar, så fanns det minst ett par hundra av dem. När jag står och spanar ut över myren så säger Tord, vad är det här för växt? Jag tittade ner, och hajar till, det kan väl inte vara möjligt, den ska inte finnas här, men visst, det är ju en grupp myrliljor.

Myrliljans världsutbredning enligt Hulten & Fries (1986).

Helt fantastiskt, detta visar sig vara det östligaste fyndet i landet. Enligt utbredningskartan finns den på fattigmossar i västra delen av Sverige. Det fanns fröstänglar från förra året så den har tydligen funnits där ett tag, men det var inte mer än en knapp kvadratmeter av beståndet.

Naturligtvis spekulerade vi i hur den hade kommit dit, men det lär vi väl inte få någon klarhet i. Den fanns inte, eller vi såg den inte, när vi var där och fotade orkidéerna för några år sedan. Vi spanade runt men kunde inte se några fler myrliljor och inte mossnycklar heller. Det fanns visserligen några utblommade orkidéer som inte gick att artbestämma. Har fått höra av en person att någon har sett några liknande blommor på en annan myr någon kilometer från den aktuella platsen. Får lägga in ett besök nästa år.

Koordinater i RT90 för myrliljelokalen vid Kickismyran är O: 1513413, N: 6767818. ■

Beståndet av myrlilja vid Kölsjön.

RED. KOMMENTAR: Myrliljan är ett typexempel på en västlig (oceanisk) art som alltså har sin utbredning knuten till områden som är starkt påverkade av Atlantens lågtryck, till exempel norska kusten och Storbritannien där den är en vanlig växt. Den förekommer dessutom bara i Europa.

Myrliljans utbredning sträcker sig långt

norrut och når in över Jämtland där många förekomster är kända.

Den nordligaste kända förekomsten i Sverige finns i Lycksele lappmark, där den hittades så sent som 2019. I östra Sverige finns däremot inga kända förekomster och myrliljan saknas dessutom i Dalarna som helhet, vilket gör fyndet i Hälsingland särskilt överraskande.

Storporig brandticka för första gången hittad i Gävleborg.

Pycnoporellus alboluteus

Storporig brandticka hittad i Hälsingland

TEXT OCH FOTO: ALF PALLIN

En höstdag följer jag med Monica Svensson och Naturskyddsföreningen till Blårönningens naturreservat i Bollnäs, tanken är att kolla om taigaporingen, *Inonotopsis subiculosa*, finns kvar. Den sågs där senast 2014. Ganska snart hittar vi platsen, men vi hittar inte igen lågan, vi tar en fikapaus. De flesta i gruppen fortsätter leta på platsen. Jag går iväg och letar längre bort, ser något lysande rött på undersidan på en grov barklös granlaga och tänker laxticka/ apelsinticka, men den skall väl gå på tall. När jag kommer fram upptäcker jag att det är något helt annat, en art som jag bara drömt om att få se nämligen storporig brandticka, *Pycnoporellus alboluteus*.

Fruktkroppen som nu börjat bli lite gammal

mäter cirka 50 x 10 cm. Som ung är svampen orange till blekt vitgul, med ålder saffransgul till mörkt rödbrun, porerna är 2 till 4 mm stora kantiga och labyrintliknande. Första fyndet för Gävleborg enligt Artportalen. I Sverige är den hittad på ett 10-tal lokaler. Närmaste lokal är Lybergets naturreservat i Dalarna, 16 mil bort fågelvägen. Storporig brandticka är en av fem fridlysta svampar i Sverige, rödlistad och klassad som CR, akut hotad. På Artfakta (2019) anges att arten är funnen på två platser i norra Finland och ett 10-tal platser i övriga Europa.

VIDARE UPPGES att den troligen är vanligare i de stora orörda skogarna vid Uralbergen och

längre österut i Sibirien. Den är således extremt sällsynt i Europa. Den är listad som akut hotad också i Finland och Polen.

ENLIGT ARTFAKTA vill den ha olikåldrig, orörd och högproduktiv granskog i fuktiga lägen. Den vill ha grova barklösa granlågor som ligger fritt en bit från marken. Det stämmer bra med fyndplatsen vid Blårönningen.

Hur gick det då med taigaporingen? Jo ungefär samtidigt med mitt fynd ropar man 50 meter bort kom hit, kom hit, vi har hittat den. Då jag gått ca 10 meter mot platsen för taigaporingen dyker det upp en till granlaga som det växer storporig brandticka på. Vilken fantastisk dag, vilken exkursion det blev, ja för-

utom de här fynden fanns det gott om ullticka, rosenticka och rynkskinn.

Det tog inte slut här efter att ha berättat om fyndet för Henrik Tyksson blev det ett nytt besök till Blårönningen. Vi hade pratat om att försöka leta upp taigaporingen och nu med vetenskapen att den fanns kvar i området och fyndet av den storporiga så blev besöket av. Söndagen den tredje oktober träffades vi vid parkeringen där Galvån rinner ut från Galvsjön. Vi var lite nyfikna hur mycket som fanns av den storporiga brandticken. Vi går in från stigen något tidigare än vi gjorde vid det första besöket. Redan på första granlågan cirka 5 meter in ser Henrik något intressant på lågans undersida, och minsann två riktigt fina fruktkroppar av storporig brandticka. Så nu finns den alltså på tre lågor i området.

Koordinater för första fyndet är RT90 O: 1524204, N: 6814567 och för den andra O: 1524155, N: 6814466. ■

REFERENSER

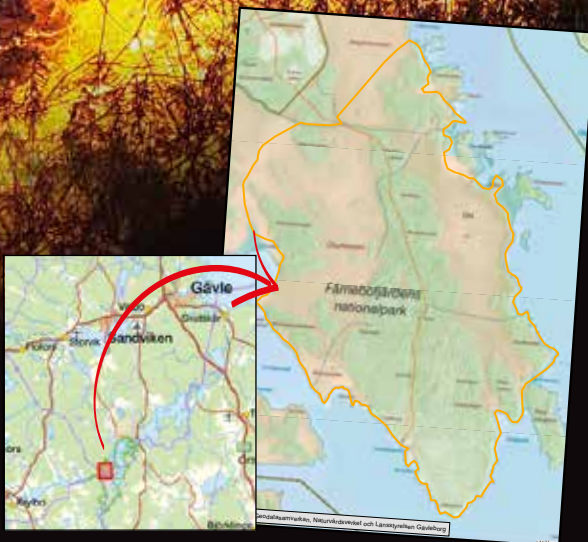
Artdatabanken. 2019: Artfakta, SLU Artdatabanken.

Öbynäset brinner!

Förra sommaren genomfördes en riktigt stor naturvårdsbränning i Färnebofjärdens nationalpark. Omkring 450 hektar skogsmark brändes vilket är mycket mer än normalt och gör branden till den största naturvårdsbränningen i Sverige. Bränningen har delvis finansierats via EU-medel genom det femåriga projektet Life Taiga (<http://www.lifetaiga.se/>).

TEXT: ANDREAS WEDMAN

Tallmossarna på Öbynåset brann oväntat lätt och snabbt tack vare tillgången på bränsle i form av höga ris av skvatram och odon. Det mesta av risen brann upp men året efter branden skjuter de nya skott. Öbymossen innehöll också mängder av torrakor som till stor del brann upp, men troligen skapas ännu fler nya efter branden. FOTO: PETER STÅHL

Området som brändes heter Öbyhalvön och ligger i Färnebofjärdens nationalpark längst söderut i Sandvikens kommun, faktiskt ”Norrlands” sydspets! Vedlevande skalbaggar och fåglar är exempel på organismer som ofta lyfts fram som de som gynnas när skogen brinner. Men, vegetationens sammansättning påverkas förstås också i mycket stor utsträckning, och då kanske framför allt på trädslagsnivå.

ATT BRÄNNA hela Öbyhalvön var på flera sätt enklare än att genomföra ett stort antal mindre naturvårdsbränningar. Det finns också en stor poäng i att inte vänta allt för länge

Från helikopterns perspektiv ser man hur elden växer i ringformer. När ringarna växer in i varandra slocknar elden vilket gör att elden inte hinner växa sig högtintensiv.

FOTO: ANDREAS WEDMAN

Flera antändningspunkter med lågintensiv brand är på väg att växa ihop.

FOTO: PETER STÅHL

med naturvårdsbränningar i skogar som inte brunnit på lång tid. Ju längre en barrskog står utan skogsbrand desto större blir inslaget av gran, vilket sker på tallens bekostnad. Med naturvårdsbränning restaurerar och bevarar vi tallskogar och vi vill genomföra den medan det fortfarande finns bra och friska tallbestånd att bevara.

För att kunna antända ett sådant stort område under en dag använder vi helikoptrar. I baksätet på helikoptern står en maskin som släpper ut kapslar, som sedan antänder markvegetationen. Det uppstår ringformade bränder som når in i varandra och slocknar innan elden hinner accelerera till en högtintensiv skogsbrand. Den 3 juni 2020 hade vi ett väderläge som var lämpligt för naturvårdsbränningar; lagom torrt och lagom vindar. ▶

Tallen föryngrar sig bra efter en skogsbrand.

FOTO: ANDREAS WEDMAN

Antalet möjliga bränningsdagar på ett år är inte så många, ibland inga alls. Den 3 juni 2020 var i alla fall en lämpligt för naturvårdsbränningen; lagom torr och lagom vindar. FOTO: PETER STÅHL

skulle vara för blöta att brinna så pass tidigt på säsongen. Det har troligtvis varit naturligt att tall- och högmossar hållits mer öppna av äldre tiders naturliga skogsbränder.

DET STORA MÅLET var att vårda tallskogarna på halvön. Det fungerar så att tallarna överlever skogsbrand medan granarna i mycket stor utsträckning dör efter branden. Naturvårdsbränningar är startskottet på en process, och en fas i skogens utveckling som pågår i flera årtionden. Granarna dör och efter omkring 10 år har de flesta fallit omkull. Kvar står då en talldominerad skog som är mer öppen, ljus och varm. Efter branden föryngrar sig tallen effektivt. Lövträden föryngrar sig också bra, både med fröplantor och med vegetativa stubb- och rotskott. På sikt ger naturvårdsbränningar mer naturliga tallskogar med större variation, och med ett större inslag av lövträd. ■

Växter på Öbynäset två år efter branden

Hur påverkades vegetation och flora av den stora bränningen på Öbynäset 2020? Dök det upp några svedjenävor eller andra arter som legat i vila i fröbanken?

TEXT OCH FOTO: PETER STÅHL

I juni 2021 hittades överraskande en grupp svedjenävor som troligen hade grott redan 2020, samma år som branden. Jag fick uppdraget att kontrollera om det fanns fler förekomster och besökte området i slutet av sommaren 2021. Inventeringen gjordes som stickprov i delområden som föreföll möjliga för svedjenäva. Den blommande fortfarande men inga fler lokaler hittades. Totalt fanns omkring 20 plantor glest spridda längs en drygt 100 meter lång sydexponerad sluttning mot Färnebofjärden. Det är troligt att fler svedjenävor finns i fröbanken i området men att de inte vitaliserats eftersom branden inte varit tillräckligt djupgående överallt.

Bränningens påverkan på vegetationen beror på hur omfattande och djupgående branden varit. Men markens näringsrikedom, jordmån och växttäckte före branden har nog ännu större betydelse.

STORA OMRÅDEN som före branden dominerades av mager blockig skogsmark med tall, gran, blåbär och lingon, saknar nu två år efter

Förekomsten av springkorn var ett oväntat fynd i brandområdet.

branden sammanhängande växttäckte. Mycket av riset är på väg tillbaka genom att nya skott skjuter upp från överlevande jordstammar men det tar flera år innan risen återfått sina tidigare positioner. Nästan allt av bottenskiktets mossor och lavar har också brunnit upp.

En del områden på Öbynäset bestod före branden av täta grandominerade skogar. Här har branden inte varit så kraftig, men ändå tillräcklig för att förtära markens översta moss- och humustäckte. Redan innan branden saknades ett sammanhängande fältskikt och marken som dominerades av mossmattor är nu ersatt av en bädd av döda barr.

I den gamla täta grandminerade barrskogen har ris, mossor och lavar ersatts av en matta av döda barr.

Frösådda aspplantor bildar ett grönt täcke på bördigare mark. Här med lite inblandning av bergkorsört, hallon och maskrosor.

► **PÅ LITE BÖRDIGARE SKOGSMARK** med inslag av lövträd och hyggligt ljusinsläpp sker däremot en dynamisk vegetationsutveckling. Här har elden fläckvis levt kvar som glödbland som ätit sig ner i marktäcket, vilket i sin tur gett mer vindfällan och solljus. Örter som legat i fröbanken eller fört ett undanskymt liv vitaliseras och nya arter etableras från luftspridda frön. En välkänd brandart som mjölke bildar här massvegetation. Hallon, skogssallat och bergdunört är också vanliga och har säkert funnits på plats före branden. En mycket vanlig och spridd art i brandområdet är nu bergkorsört. Kanske har den ingått i fröbanken men den kan även ha etablerats med sina vindspridda frön. Andra arter är uppenbara nykomlingar. Man förvånas över hur effektiv spridningen med luftburna frön kan vara när man hittar arter som i vanliga fall är rena ogräs. I brandfältet hittades åkermolke, kålmalke, svinmalke, vägtistel, klubbkorsört, vit dunört, och maskrosor.

Lättast har förstås luftspridda arter som redan finns på plats. Utöver mjölkörten var det slående vilken omfattande spridning asp och sälg fått. På sina ställen täcks marken av uppväxande groddplantor av asp. Slutligen ska nämnas några kvävegynnade arter som normalt växer på stora block i slutna skog. Mest typisk för Färnebofjärdens skogar är stinknäva som delvis fått sina växtplatser på blocken förstörda av branden. Den har ändå gynnats genom att det nu finns tillgänglig näring nedanför blocken. Frön verkar det finnas gott om i marken och groddplantor är vanliga. Något liknande ekologi har även springkorn som var det mest oväntade fyndet i brandfältet. Springkornet växer här på block på en blockfylld höjd i skogen. Troligen gynnas även den av branden när kväve och andra näringsämnen frigörs. Liknande uppblomstring har skogsnarv fått och förstås svedjenävan. Man får hoppas att den senare hunnit producera ett tillräckligt lager av frön till nästa brand. ■

TEXT: LOTTA DELIN

Trädstigen i Gästrik-Hammarby

Ån som utgör gräns till bruksparken i Gästrik-Hammarby är omgärdad av vackra gamla lövträd av olika slag. FOTO ELLINOR DELIN

Alla imponerades över den stora linden intill herrgården. Sju vuxna behövdes för att nå runt den.

För trettio år sedan gjorde jag, tillsammans med lärare och elever på Gästrik-Hammarby skola, texter till en trädstig i bruksparken. I år fick jag frågan om jag kunde leda en vandring där. Den som frågade berättade att några boende i Gästrik-Hammarby hade hållit igång trädstigen under alla år men nu skulle det behövas lite ändringar eftersom en del träd hade dött och några texter behövde skrivas om. Efter ett besök i parken blev jag glad över att se att de tagit så väl hand om slingan och det var så vackert att jag inte kunde låta bli att tacka ja. Jag har genomfört två vandringar. En för stiftelsen Gamla Stenhuset och en för trädgårdsföreningen Liljekonvaljen. Anledningen till att jag berättar det här är att det varit så intressant att vara tvungen att uppdatera mina bristfälliga kunskaper om träden. Här följer några exempel:

WEYMOUTH TALL infördes från Nordamerika till Europa och Sverige. Den odlades till att börja med som skogsträd och prydnadsträd men drabbades av en rostsvamp, blårost, som värdväxlade mellan tallen och svarta vinbär. Första angreppet upptäcktes omkring 1850 och fick en våldsamt spridning i Europa vilket ledde till att odling i Europa övergavs. Tyvärr fördes sedan smittan till Amerika via inköp

av plantor från Europa. Cirka 30 år efter planteringen uppstod skador som där orsakade inkomstbortfall på hundratals miljoner dollar.

TRASLIND är en flikbladig form av bohuslind. Hos traslind förekommer regelbundet så kallade återslag med blad som närmar sig bohuslindens blad. Om man inte håller efter och kapar återslagen kan de så småningom komma att dominera kronan. Traslinden är en företrädare för den så kallade tyska trädgårdsstilen som under tiden 1880–1910 var vanlig i vårt land. Har du aldrig sett en traslind så har du chansen i Gästrik-Hammarby.

Svartpöppeln som fanns med på trädstigen från början har tyvärr dött efter en kraftig beskärning men två höga stammar står kvar som en vacker skulptur och bidrar till skönheten i parken, pampigt på sitt sätt.

Några funderingar kvarstår ännu gällande knäckepil eller grönpil (troligen är det den) samt ornäsbjörk eller flikbladig björk. Nu har jag också koll på att det är en mycket vacker gammal rysk lönn och inte en ginnalalönn som växer en bit utanför bruksparken.

Besök gärna trädstigen på egen hand. Det finns dokument och karta på www.gamlastenhuset.se ■

Grangräticka.

Skarp dropptaggsvamp.

Här redovisas
enstaka fynd som
meddelats VÄX-redaktionen.

Alla uppgifter är inlagda
i artportalen. Om inget
annat anges är rapportören
även fotograf till
tillhörande bild.

Grangräticka

Boletopsis leucomelaena, i Hällskärskogen vid Norrsundet, Gästrikland

ETT LITET SKOGSOMRÅDE med gran som dominerar. Några små bäckar rinner igenom ner mot Hamrångefjärden. Upptrampade stigar/ridstigar genomkorsar skogen. Närmast strandkanten blir marken och en stig översvämmad vid högvatten.

Dofttaggsvamp förekommer på flera platser, dropp- och skarp dropptaggsvamp finns koncentrerat på en plats där också det ena exemplaret av grangräticka hittades. Ytterligare en plats av grangrätickan med 2 fruktkroppar finns en bit längre söderut.

Koordinaterna i RT90 är O: 1571639, N: 6756712

LAILA BISSMAN

Lönmålla

Chenopodium hybridum

VID ETT BESÖK på Nybacken i Grinduga hos Erik Claesson och Solbritt upptäcktes en målla utanför köksfönstret som vi fick till lönmålla. Troligen har den kommit dit via jord eller fågelfrön. Enligt Sol-Britt har den funnits där i många år. Annars finns även lungrot på gården, bland annat vid laduväggen.

Koordinaterna i RT90 är O: 1581752, N: 6725904

KJELL & ANNA-STINA WALLIN

Mandelblomma

Saxifraga granulata, i Svabensverk i Hälsingland

DEN ÅTTONDE JUNI befann jag mig i Svabensverk tillsammans med Hanna Alfredsson från Biosfär Voxnadalén. Vi har som projekt att inventera kommunens gräsytor, för att välja ut vilka som duger till att öka biologisk mångfald i med rätt sorts skötsel. Nu var de ytor som kommunen äger redan inventerade året innan, så vi var där för att diskutera skötsel. Då nämnde en av byborna att det växte blåsuga på en åkerkant, jag blev intresserad och ville se platsen. Vi vandrade iväg över en åker som inte hade plöjts på ett par decennier, vi såg flera ex av en vitblommig ört, reagerade inte först, trodde det var fältarv. Men det var något som inte stämde, kollade bättre, och blev glatt överraskad.

Mandelblommor från Svabensverk.

Det var mandelblomma, i säkert flera hundra på båda sidor av länsgränsen, helt fantastiskt. Det finns vad jag känner till inga fynd i senare tid, så en art till i vårt landskap.

Koordinaterna i RT90 är O: 1499016, N: 6769707

STEFAN OLANDER

RED. KOMMENTAR:

I Artportalen finns faktiskt fem observationer av mandelblomma spridda längs järnvägen mellan Kilafors och Järvsö. Arten har rapporterats av Magnus Stenmark 2010.

Mer violgubbe

Gomphus clavatus, på Näset (Jon-Jonsberget) i Hamrånge

REDAN TIDIGARE finns många koordinater för violgubbe.

Här är ytterligare två mindre grupper från 3 sep 2021.

Koordinaterna i RT90 är O: 1567898, N: 6756100

LAILA BISSMAN

Tandrot

Cardamine bulbifera, och *strävlost*, *Bromopsis benekenii*, vid Sävasjön i Gästrikland

FLORAN I SÄVASJÖNS naturreservat tillhör de mest välundersökta, men området har överraskat tidigare. Den här dagen stod jag i centrum av de upptrampade gångarna mellan bestånden av guckusko när en planta med tandrot avtecknade sig mot grönskan. Kanske har växten följt med tillresta besökare eller djur. Den får ändå sägas passa bra in bland alla de övriga kalkälskande växterna i skogen. Strax utanför reservatsgränsen fanns en kort tid ett litet bestånd av strävlost men växten försvann en tid efter avverkningen. Senast den sågs var 1991 alltså för 30 år sedan. Nu har en tät ungskog av gran vuxit upp över den lilla gläntan. Det var ungefär här jag nu hittade tre bladskott som måste vara strävlost, så tydligen hade den ändå överlevt. Intressant var också att nya små bestånd av guckusko hade etablerat sig i ungskogen.

Koordinaterna i RT90 för tandroten är O: 1582698, N: 6716951 och för strävlost O: 1582750, N: 6716850.

PETER STÅHL

Vit kattost funnen i Torsåker. Det första moderna fyndet i Gästrikland.

Vit kattost

Malva pusilla,
i Torsåker i Gästrikland

Mycket av tiden under fåglarnas flyttperiod tillbringar vi i Bodäsålgången söder om Hästbo i Torsåker. Där finns ett ställe där dalgången smalnar av och många fåglar passerar, inte minst rovfåglar. Ibland rör jag på mig lite i omgivningen och det var vid ett sådant tillfälle jag kom till en ruderatmark i ett gammalt grustag med inslag av kala ytor. Den här morgonen 12 augusti i år fick jag på en liten sandkulle syn på en planta jag först inte kände igen. Bladen och frukterna sa mig att det måste vara en malva. Den var lågvuxen och hade runda frukter men just den här dagen inga blommor. Några dagar senare den 16 augusti blommade plantan med mycket små vita blommor och nu blev det lättare att bestämma den till vit kattost *Malva pusilla*.

Koll i Gästriklands flora visade att den inte var sedd i Gästrikland sedan 1925 i Gävle. Det finns rapporter om att den under 1700-och början på 1800-talet var vanlig på stadens

gator. Bättre renhållning på gatorna och gatsten och annan hårdgöring av ytor bidrog till försvinnandet. Från Hälsingland finns ett fynd i modern tid. Åke Ågren fann den 1999 i Norrala, Söderhamns kommun. Växtplatsen var en jordhög i skog. Den är fortfarande spridd i södra Sverige, men sällsynt i mellersta delen av landet. Den är rödlistad i kategorin VU, sårbar.

Växtplatsen i Torsåker var glest bevuxen. Förutom kattostplantan fanns en högvuxen planta av svinmålla, en planta stormåra och en bergdunört som närmaste grannar. Märkligt nog blommade förra sommaren en planta mjukplister på nästan samma fläck som den vita kattosten. Av den syntes inget i år. Hur kattosten hamnat här kan jag bara spekulera om. Jag tror inte att annat material än det från närområdet hamnat här. Kan det vara den varma perioden i sommar som väckt slumrande frön som börjat gro? På det får vi aldrig svar. Naturen kommer med överraskningar ibland.

Koordinaterna i RT90 är O: 1535637, N: 6702190

BARBRO RISBERG

Källfräne i bäcken mellan Vågen och Varpen 4 juli 2021.

Källfräne

Nasturtium officinale
i bäcken mellan Vågen
och Varpen i Bollnäs

JAG HITTADE EN VÄXT 2020

som jag inte kollade upp förrän den 4 juli 2021 då jag gjorde ett återbesök. Källfränen hade klarat vintern och brett ut sig mer.

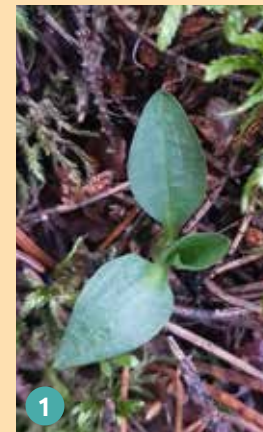
Den växer nu på en sträcka av 3 meter på södra sidan av bäcken. Källfräne är tidigare inte rapporterad från Hälsingland.

Koordinaterna i RT90 är O: 1531911, N: 6803106

STEFAN PERSSON

Tre blad i mossan av tre olika orkidéer som inte blommor. Men vilka är de?

1

2

3

Rätt svar på sid 33.

Berit hälsar välkommen och berättar om blomsterborden i vitt, rött, blått, gult och grönt

FOTO: LAILA BISSMAN

Blomsterfest

vid Häckelsängs fåbodar

Hamrånge 12 juni 2021

EN BLOMSTERFEST på Häckelsängs fåbodar kan bli lite som en bal på Kungens Slott, fast utomhus. Den kan bli förfärligt tråkig, eller alldeles alldeles underbar...

Vi slog på stort. Rymd och luft kring borden. Det skulle finnas covidavstånd överallt. Fräscha blommor togs i alla trakter vi for igenom. Borden var stora, tiden knapp. Vi hade en blomfärg för varje bord. Vitt, gult, blått, rött, grönt; vi hade hinkar och balkonglådor med långa rader ölfaskor med utställningsblommor och nyttillverkade vimplar med blommamn på svenska och latin skrivet med vattenfasta pennor. Molnen hängde. Jag hade galonbyxor. Men folket höll på med annat.

OBLIGATORISK TIPSRUNDA SPECIAL.

Här började Det underbara maka sig in bland besökarna. Här vänder man näsan mot havet, vänder själva fåbostugorna ryggen och tar kurs mot havet som knappt syns.

Frågor ska besvaras, tankar ska tänkas, förslag ska skrotas och plötsligt står man hos sjöbodarna och enarna och alarna uppe på land! Havsviken syns knappt. Nyfikna människor som går för långt med fel skor börjar ana stora saker om landhöjningen och isens väldiga tyngd i dessa trakter. Men havtorn har vi inte och knappt ett sandkorn heller. Vinnare i tipsrundan vinner Gästriklands flora. Andra

Hönsbär.

Hundkex.

blir påtända därav så det går åt två lådor = 10 ex av florans den dagen. Kassören börjar känna sig lite underbar.

KAFFE MED HEMBAKT

Det underbara finner trivsamma fåbostugor och ljuvliga diken och sprider sig som det värsta covidvirus. Nu går det inte längre att hejda faktiskt. Flaggstången är ny och flaggan också. Sol och vind har tagit över, styvmorsviolerna blommor i gräset. Det är rent otroligt hur många covidsäkra kaffeplatser det finns på Häckelsängs fåbodar. Man kan sitta överallt och överallt växer vackra gräs och blommor. Fåren kom dit dan innan och deltar ivrigt i samkvämet. Alla ser de vackra utställningsborden från flaggkullen med omgivning. IngaGreta kular som en riktig hälsingestinta. Fåboden har en egen näverlur som trakteras av en erfaren jänta.

Åkerbär.

Teveronika.

Gåsört.

HORISONTUTSIKT VID SANDVIKSBRYGGAN

Det underbara har nu brett ut sig och precis alla är smittade. Solen lyser. Jag tar av galonbyxor. Horisontgänget drar iväg till Sandviksbryggan och horisonten. Erfarna hälsingebotanister plöjer runt i fåbons gytjiga vassar och steniga landhöjningsstränder... och Oooops! Fann de minsann inte en liten förbisedd strandrest med ormtunga, ängsnycklar, strandmynta, hönsbär

med mera, om man fortsatte gå bakom ett gammalt lutande dass.

Nu förstår alla att det är helt kört och alldeles alldeles underbart och vi bara babblar i munnen på varann och låter bli att trampa i tuvorna för där finns ormtungor och ängsnycklar. "Nästa år tar vi en tvådagars" tycker fåbodens arrangörsansvariga.

BERIT BERGLUND

Svampupplägg från Svampens dag den 5 september.

Svampens dag – Mattön

Sandviken 5 september 2021

DENNA HÄRLIGA HÖSTDAG samlades 23 personer för en svampvandring. Kunniga guider var Alf Pallin från Söderhamn och Björn Bråvander från Uppsala.

Ove Lennström från Gävle bidrog också med sitt gedigna kunnande.

På båda sidor om en gammal gräsbeväxt väg var markens kullriga stenar täckta av härligt gröna mossor. Gran och tall dominerade men det fanns även inslag av lövträd.

Matsvamp såsom soppar, blek taggsvamp, färtickor i mängd och lite kantareller hamnade på bordet som avslutning för genomgång.

Några *Ramaria* och en taggsvamp med blåaktig fot kommer att undersökas ytterligare av

Dofttaggsvamp.

Alf och Björn för att fastställa art. Flugsvampar och spindelskivlingar visades. Skillnader och likheter mellan kremlor och riskor förklarades för de intresserade deltagarna.

Marie från Naturum, som deltog under vandringen, tackade och hälsade alla välkomna nästa år igen.

LAILA BISSMAN

Floraväkteri med tema knottblomster

Gävle 11 juli 2021

RIKTIGT VARMT

SOMMARVÄDER. Men vid Viälven fläktade det uthärdligt. Knottblomster hade ett riktigt dåligt år och man fick jobba ordentligt för att locka fram den bland starr och vattenklöver. Vi räknade även gulyxne som inte heller verkade ha något toppår. Vid

Matyxsjön såg vi bara ett enda exemplar men vid Viälven noterades i alla fall 90 ex. Viälvsbron blev också rikaste lokalen för knottblomster där vi nu under flera år har noterat 10–20 knottblomster inom en yta på ett par kvadratmeter.

Stora feta ängsnycklar och vackert blommande kärrknipprot, liksom dybläddra och storsileshår i blom glädde oss. Istället för att ta bilen gick vi efter skogsvägen och fick en fantastisk fjärilsresa med aspfjäril, bastardsvärmare, kattunvisslare och många vanligare arter. Somliga avslutade med ett bad i Viälven.

INGER CARLSSON

Ovanligt resliga knottblomster vid Matyxsjön den 11 juli 2021.

FOTO: PETER STÅHL.

Lotta Delin berättar om mosslingen för landshövding Per Bill och Lousie Bill på besök i Långängarna.

Biologiska Mångfaldens Dag i Långängarna

Sandviken 22–23 maj 2021

DET BLEV EN LYCKAD MOSS-SLINGA I APRIL.

Trots kyla och till och med lite snöfall besökte 50 personer Långängarna på lördagen och 60 på söndagen. Otroligt tyckte vi som trodde vi skulle bli själva där på grund av vädret.

Per Bill med hustru besökte oss den 26 maj för att se mossorna, speciellt aspfjädermossan, samtidigt som de besökte skyddad natur. En kvinna från Länsstyrelsen deltog och fotade. På grund av pandemin fick vi inte göra reklam för besöket i förväg.

LOTTA DELIN

Tysta vårvandringar

Hille 9 maj respektive 13 maj 2021

TVÅ TYSTA VÅRVANDRINGAR genomfördes. Vid första vandringen besöktes Björkehorn vid Hillesjön och vid det andra Bladmyran. Båda är nu naturreservat och innehåller gammal artrik skog. Bara enstaka deltagare slöt upp vilket ofta är fallet på våra exkursioner, men kanske berodde det även på Covid-19. Det blev i alla fall två fina utflykter i vacker och omväxlande natur.

PETER STÅHL

Rätt svar från sidan 15 ...

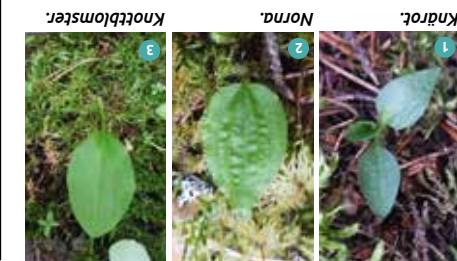

FOTO: PETER STÅHL

Samling vid källan i Långhällskogen.

Nationaldagsvandring i Långhällskogen

Gävle 6 juni 2021

DENNA FINA SOMMARDAG träffades en skara på 12 personer för att vandra runt i Långhällskogens naturreservat. Vår guide för dagen var Peter Ståhl och det var många fler med som har stora kunskaper om området.

Den första aha-upplevelsen var havet av ramslök. Flera av oss hade inte sett denna vackra och väldoftande växt tidigare. Sedan radade både nya och välkända växter upp sig. Nästroten fann vi lite här och där.

Bäckbräsma, dunmossa, guckusko, kärrfibbla, lundsmörblomma och myskmadra. En del med knoppar och en del utblommade.

Vid kanten av en stor glup fikade vi och undersökte sedan den torra ängen där ormtunga och strandviol växte.

Rosettjungfrulin, slankstarr, spenört, tvåblad och den färggranna vårarten såg vi också. Stor låsbräken pekades ut av "de kunniga", annars hade det varit svårt att veta var den växte. En enda liten vit blomma visade sig vara vildlin.

Vid en källa kunde vi fylla på vattenflaskorna av kallt gott vatten. Lite pollen på ytan var nog bara näringsrikt.

LAILA BISSMAN

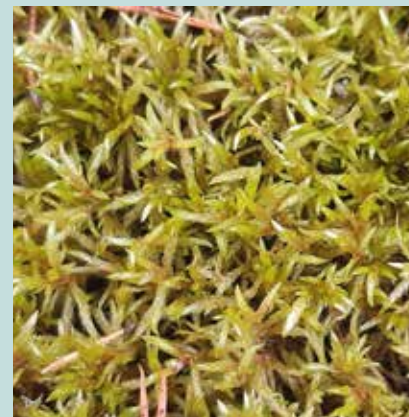

Stor låsbräken.

Våra vanligaste mossor och lavar

Vi fortsätter på temat mossa och lav med två nya arter som man lätt kan lära sig känna igen.

TEXT OCH FOTO: STEFAN OLANDER

Väggmossa

Pleurozium schreberi

En mycket vanlig art i de mossiga barrskogarna, men även på äldre igenväxta små åkertegar och betade hagmarker. På stenar, stockar och till och med på nedre delen av äldre trädstammar. Tillsammans med husmossan, *Hylocomium splendens*, så fyllde den en viktig funktion som tätning mellan stockar i timrade byggnader

Fönsterlav

Cladonia stellaris

En tämligen vanlig art på tallmarker, men även på mark och block i glesa barrskogar. På vissa tallhedar kan den breda ut sig i rätt stor mängd. Mest känd som vitmossa i butikerna vid juletid, men den tillhör gruppen renlavar och *Cladonia*-släktet som tar upp alla bägarlavarna. Får plockas för husbehov men inte för försäljning utan markägarens tillåtelse.

Innehåll

- 3** Ledare
- 4** Koralltaggsvampen, *Hericium coralloides*, och dess betydelse för forskarna
- 6** Tallknipproten, *Epipactis helleborine* subsp. *orbicularis*, apropå ett fynd i Torsåker
- 8** Kallelse till GÄBS årsmöte
- 9** Solvändor flyttade söderut
- 10** Även guckuskon behöver vila ...
- 14** Myrlilja, *Narthecium ossifragum*, funnen i Hälsingland
- 16** Storporig brandticka, *Pycnoporellus alboluteus*, hittad i Hälsingland
- 18** Öbynäset brinner!
- 23** Växter på Öbynäset två år efter branden
- 25** Trädstigen i Gästrike-Hammarby
- 26** Korta rapporter
- 30** Exkursionsreferat
- 35** Våra vanligaste mossor och lavar